

HJALMAR SÖDERBERG

Paraply

Ur *Resan till Rom* (1929)

Som varje köpenhamnsresande vet, finns det i ett hörn av Rådhusplatsen ett restaurangkafé med namnet »Paraplyen». Namnet har det fått av ett stort paraplyliknande skyddstak över trottoarsserveringen, där en ovanligt genuin köpenhamnsk herrpublik av medelklassen dricker sin Tuborg eller Carlsberg och läser Ekstrabladet och Folkets Avis. Stället lämpar sig verkligen också rätt bra till paraply för den som är utan. Jag har mer än en gång fördrivit någon halvtimme där under väntan på att en störtkur skulle driva över.

Och ibland händer det, att man träffar en bekant – där, liksom nästan överallt.

En dag, medan ett skydrag svepte över Rådhusplatsen och Vesterbro Passage, kom en herre in med kragen uppdragen, ruskade på sig som en våt hund och såg sig omkring efter ett ledigt bord. Plötsligt fick han se mig och tvärstirrade på mig ett ögonblick, så nickade han – litet osäkert först, men då jag nickade igen (ty hans ansikte föreföll mig bekant, fast jag inte i en hast kunde reda ut de

minnen och idéassociationer det väckte) kom han fram till mig:

– Du känner väl knappt igen mig? Det är också längesen! Kille Lundström, gamla Ladugårdslandet, Snuffe (det var rektorn), Norra latin, Caput (det var rektorn där), Hasselbacken maj 88! (Studentfesten.)

– Jo visst. Vill du inte sitta ner? Är du ensam?

– Ja då. Eller rättare sagt: jag hoppas bli det!

– Vad nu då? Vill du att jag skall gå? Ursäkta, men jag satt här först!

– Prat. Jag menar naturligtvis att jag är här i svenskarnas vanliga ärende i Köpenhamn. Skiljas!

– Nå, det kunde jag ju inte gissa strax, eftersom jag inte visste, att du var gift.

– Hur tusan skulle man kunna undgå det, hade jag så när sagt ... Men du som är gammal köpenhamnare (efter vad det påstås hemma) – vilket är bäst, Tuborg eller Carlsberg?

– Det anar jag inte. I min ungdom var jag kännare på allt sånt där, pilsner, vin, brännvin, cigarretter, cigarrer. Men den illusionen har gått över. Nu märker jag knappt någon skillnad.

Han beställde en Tuborg pilsner.

Kille Lundström ... Jag undrade för mig själv, vad det hade blivit av honom. Han hörde inte till de dummare pojkarna i skolan, om han också inte var något större ljus. Hans far uppgavs vara pantlånare, fast det stod något annat i skolkatalogen; det var allt vad jag mindes. Jag visste intet om hans vitæ genus. Men det kommer väl så småningom fram av sig själv, tänkte jag. Och om det inte kommer, så får det vara detsamma. Jag är inte nyfiken.

Lundström såg sig omkring i lokalen.

– Vad är det här för ett ställe? frågade han mig. Är det ditt stamkafé?

– Nej, jag har trillat in här i brist på paraply. Tror du regnet går över snart?

– Vet inte. Men jag kom in av samma skäl. Har inte begagnat paraply sedan ... Sedan Gud vet hur länge. Vad heter det här stället för resten?

– »Paraplyen.»

– Det är väl skoj?

– Nej, varför det?

– Därför att det låter som skoj. Men det hindrar ju inte, att det kan vara riktigt.

– Det var kanske skämt från början, sade jag. (Och jag tänkte på talarstolen på Forum, som först av någon skämtare kallades »bogsprötena», tills det så småningom blev den officiella benämningen. Men jag sade ingenting om det. Det är opassande att vara lärarik i onödan.)

– »Paraplyen», upprepade Lundström för sig själv. Det är tydligen Ödet, som är ute och går nu igen. »Makterna» ... Allting går igen, som Strindberg säger. Vill du höra, varför jag inte kan tåla paraplyer?

– Begagnar du käpp? frågade jag.

– Nej. Hur så?

– Jo, därför att om man inte är van vid käpp, så ställer man alltid bort sin paraply och glömmer att ta den med sig då man går, om vädret har blivit vackert. Och på det viset får man lätt motvilja mot paraplyer. Men den som begagnar käpp, han vet, att han skall ha något med sig när han går,

eller hans högra hand vet det, om han skulle glömma det själv.

– Det kan ju hända. Men det här är en annan historia. Det var en paraply som var skuld till att jag blev gift.

– Det har visst hänt förr. »Min fröken, får jag lov att erbjuda er min pa...»

– Nej, nej, nej, inte alls! Inte den klichén! Det här var något annat. Något mycket hemskare, underligare, mera utstuderat jäkligt! I all sin enkelhet ... Kommer du ihåg, hur man »gick i Torget» förr i världen?

– Menar du åttitalet? Om söndagarna vid vaktparadstiden? Då stockholmarna gick i en kompakt likprocession, det kunde formligen vara trängsel ibland, mellan ett och två, i östra alléerna i Torget, utanför gamla Dramaten? Fram och tillbaka den lilla korta biten från Hamngatshörnet till Arsenalsgatan. De som kom från kyrkan hade psalmböcker, andra hade fästmör, fästmän eller nya kläder att förevisa. – Forntiden, kort sagt. Det måste ha tagit sig vansinnigt ut för en utlänning.

– Ja visst. Men det här var i början på nittitalet. Om vardagarna, vid tre-, fyratiden, hade värdigheten av snobbränna redan övertagits av Sturegatan, men om söndagarna – vid vaktparadstiden, som du säger – fortfor ännu den gamla processionen i Torget. Man gick där om inte för annat, så för att kanske få se en skymt av flickan, som man var kär i. Jag gick där också en söndag för några och tjugu år sedan. Vädret var osäkert, det var april, och jag hade paraply. Den var splitter ny, jag hade aldrig begagnat den förr. Mycket riktigt mötte jag flickan, hälsade och fick en hälsning igen, gick litet av och an, mötte henne igen, hälsade

igen, fick ett par ögon; det var ett slags »förståelse» mellan oss – heter det inte så på danska? Kort sagt, jag såg efter vart hon tog vägen, hon gick ner i Karl XII:s torg och utåt Blasieholmskajen. Jag följde naturligtvis efter; snart hann jag upp henne, och vi följdes åt utåt Skeppsholmen.

– Det var förstås vad man kallar en bättre flicka?

– Ja, då – gunås så visst, hade jag så när sagt ...

Åtminstone var hon »bättre» efter mina pretentioner; jag tillhörde inte själv den högre societeten. Hennes pappa var fotograf, och hon arbetade på hans ateljé. Det var inte precis en av de största affärerna i branschen, men den tycktes gå rätt bra. Det var för resten mitt minsta bekymmer, för jag hade inte en tanke på att gifta mig. Jag var tjugutre år.

– O, ungdom, hur fager du är!

(Jag citerade en gammal visa, som sjöngs i min ungdom.)

– Jo, det är säkert – fy katten! Men när vi kommo ut på Skeppsholmen började det ösregna. Jag prisade Gud för min paraply och spände upp den. Och, gömda under paraplyn, trotsade vi elementens raseri och fortsatte ut till Kastellholmen. Men där blev det för galet; regnet skvalade som om himlen hällde ut alla sina sèvresvaser på en gång – precis som nu, för resten.

Kille Lundström såg ut över Rådhusplatsen. Den låg tom, en svart och vitprickig sjö utan båtar. Regnbyn hade sopat bort både människor och djur.

– Nå – och på Kastellholmen?

– Jo, då föreslog jag flickan, att vi skulle gå in på Blåsut. Där fanns det på den tiden, som du kanske minns,

ett par gamla skeppskajutor – det såg ut som om sjön hade vräkt upp dem på stranden som vrakspillror – och där kunde man vara någorlunda i fred för regnet och annat ... Hon undrade, om det »passade», men det fanns ju ingen annan råd. Kajutan var liten, jag tyckte det var onödigt att dra paraplyn med mig in och ställde den utanför, uppspänd. Snart blir det vackert väder igen, tänkte jag, och då kan den gärna få stå och torka.

– Och i kajutan kysstes du med flickan, förstås?

– Asch! Det hade jag naturligtvis gjort förut, många gånger. För resten visste jag mycket väl, att hon provkysstes litet med ett par andra också. Det är ju så vanligt med flickor. Och jag hade, som sagt, inte en tanke på att gifta mig, så att det brydde jag mig inte något vidare om.

– Nej, visst, sade jag, det var ju så vanligt med flickor på den tiden. Och så ovanligt med oss.

– Asch, det är ju något helt annat! Men så blev det mycket riktigt vackert väder igen, i en fart! Solen sken upp, och bofinkarna joddlade i träna och gråsparvarna gnisslade – kvittrade, menar jag. Och jag betalade portvinshalvan som vi hade druckit, och vi skulle gå, och jag tog min paraply och skulle fälla ihop den. Men *det* gick inte!

– *Gick* det inte – att fälla ihop paraplyn?

– Nej. Det var lögn; det gick inte.

– Varför det då?

– Jag förmodar, att käppen måste ha varit av något poröst träslag, som svällde av vätan. Då käppen var torr, gick det utmärkt att spänna upp paraplyn, och den gav lika bra skydd mot regnet som vilken annan paraply som helst. Men när det sen blev vackert väder igen och solen sken och

sparvarna kvittrade, var det omöjligt att fälla ihop den.

Käppen hade svällt av vätan, hylsan satt fast som en vigselring på ett svullet finger. Omöjligt att få ner paraplyn!

– Nå, men vad gjorde egentligen det? Vädret var ju vackert igen, du behövde ingen paraply, du kunde ju ge tusan i den och gå din väg med flickan, utan paraply!

– Tack för det ordet, broder! Det är vad jag många gånger har tänkt – efteråt. Men så utvecklat var tyvärr inte mitt förstånd på den tiden, för tjugu år sen. Jag hade givit sex och femti för paraplyn och betraktade den följaktligen som ett värdeföremål, som jag under alla omständigheter måste ha med mig hem igen. Om jag hade varit så pass klok som nu, hade jag naturligtvis helt enkelt »glömt» paraplyn och låtit den stå som god pris för den mer eller mindre rättsinnige upphittaren. Men så klok var jag inte då. Jag tog min paraply med mig och låtsade som det regnade. Jag såg ingen annan utväg. Solen sken och gråsparvarna drillade som lärkor, och jag gick med min uppspända paraply. På Kastellholmen gjorde det ingenting, där fanns knappt en katt. Och flickan tog det också med gott humör, så länge det gick bra. Men på Skeppsholmen hade vi redan en liten svans av tre små buspojkar efter oss. Och svansen växte! Kom ihåg vilken småstad Stockholm var på den tiden – tänk bara på söndagsprocessionen i Torget! Alltnog, vi väckte uppseende! Utanför Nationalmuseum blev det nästan folksamling, när jag kom med min paraply och min flicka, och flickan såg för resten då redan ganska dystert ut. Ingen flicka i världen tycker om att bli föremål för munterhet.

– Nej, insköt jag, kvinnan har i allmänhet mycket litet sinne för humor. Hennes kärlek slocknade alltså?

– Mycket värre! I stället fick hon den idén, att vi måste förlova oss och gifta oss! Fy tusan – det hade jag ju aldrig drömt om! Och till på köpet mötte vi hennes pappa och mamma och ett par kusiner. Det fanns ingen möjlighet att komma undan. Fem månader efteråt var vi gifta.

– På vad? – På hur mycket?

– Herregud, min pappa var ju gudskelov pantlånare, fast det stod »kassör» i skolkatalogen. (Han var kassaförvaltare i en begravningskassa.) Men vi passade aldrig riktigt ihop, hustru min och jag. Nu har vi varit gifta i över tjugu år, och nu skall vi äntligen skiljas. Att jag inte alltid har varit henne trogen behöver jag väl inte säga. Och att hon ibland också har satt horn på mig – det faller väl av sig själv, när man heter Kille Lundström och är son till en pantlånare.

Regnet hade saktat.

– Namnet gör nog mindre till saken, sade jag. Varken Julius Cæsar eller Napoleon hette Kille Lundström, och inte Molière heller. Men det gick dem ändå på ungefär samma sätt – i det fallet ...

